

رابطه‌ی بین آگاهی و ارزیابی از اجرای مجازات‌های رسمی و

نگرش نسبت به جرم (مورد مطالعه: خمینی‌شهر اصفهان)

مریم قاضی نژاد^۱، ارمغان مهدی^۲

تاریخ دریافت: ۹۵/۸/۲۰ تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۲/۲۴

چکیده

در دهه‌های اخیر به موازات افزایش نرخ جرایم و تغییر انواع آن در جامعه‌ی ایران، میزان اجرای مجازات‌های رسمی مرتبط با جرایم خاص، توسط دستگاه کیفری در سطح کشور افزایش نسبی یافته است. این مجازات‌ها، که بعضاً در ملاءعام و انظار عمومی نیز به اجرا در می‌آیند، صرفنظر از سیاست‌ها و اهداف اجرایی مدنظر مراجع رسمی و قانونی، واکنش‌های گوناگونی را در سطح جامعه و افکار عمومی در پی دارند که از منظرهای مختلف، قابل بررسی علمی و تجربی می‌باشد. این پیمایش با هدف سنجش و ارزیابی تأثیر مجازات‌های رسمی بر نگرش عموم نسبت به جرم، با استفاده از مفروضات تئوری‌های بازدارندگی و تقویت پیوندهای اجتماعی به انجام رسیده است. جمعیت آماری شامل تمامی شهروندان بالای ۱۸ سال خمینی‌شهر اصفهان بوده است، که ۱۷۱ نفر آنان به عنوان نمونه آماری با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شده‌اند. یافته‌های تحقیق حاکی از نگرش منفی نسبتاً قوی نسبت به جرم در جامعه مورد مطالعه، میزان آگاهی پایین و ارزیابی مثبت پاسخگویان از اجرای مجازات‌های رسمی بوده است. در نهایت، رابطه بین متغیرهای آگاهی و ارزیابی از مجازات‌ها با نگرش نسبت به جرم معنادار بوده است. متغیرهای پیوند اجتماعی و بازدارندگی، ۲۷٪ از تغییرات نگرش نسبت به جرم را تبیین کرده‌اند. **کلیدواژه‌ها:** مجازات‌های رسمی، آگاهی از مجازات، ارزیابی از مجازات، بازدارندگی، پیوند اجتماعی، نگرش به جرم.

۱. نویسنده مسئول، دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه الزهراء (س) تهران، ایران maghazinejad@yahoo.com
۲. کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه الزهراء (س) تهران، ایران mohmedeearmaghan@yahoo.com

مقدمه و بیان مسئله

جرم و مجازات دارای سابقه‌ای طولانی در تاریخ جوامع بشری است. تحوّل نسبی کیفرها نشان از تغییر شرایط و تفکر انسان در مورد تناسب انواع مجازات با جرم و تأثیرات مترتب بر آن دارد. شکلی که کیفرها در هر جامعه به خود می‌گیرند، بستگی زیادی به ارزش‌های فرهنگی، حافظه‌ی تاریخی جمعی و جوی سیاسی - قضایی دارد که روش‌های ویژه‌ی کیفردهی را به عنوان واکنش‌های مشروع نسبت به جرم، جلوه می‌دهند. همچنین باید توجه نمود که بنا بر نظر متخصصین، تنوع بسیار در نظام‌های سیاسی و ارزشی جوامع و کشورهای مختلف، تجویزهای بخصوصی در ارتباط با کیفرها و مجازات‌های حقوقی ارائه می‌دهد (زیم‌رینگ و جانسون^۱، ۲۰۰۸). ایران نیز به عنوان یکی از کشورهای آسیایی با مختصات معین و نظام کنترل رسمی و حقوقی مبتنی بر دین اسلام، تنوع و ویژگی‌های مختص به خود را در اعمال مجازات‌های رسمی داراست. از آنجا که قوانین کیفری و مجازات‌ها در جامعه ما، غالباً براساس شرع اسلام تدوین شده است، اجرای حدود نیز، اساساً بر مبنای متون و دستورات دینی صورت می‌پذیرد. با این حال در بحث از اجرای رسمی مجازات‌ها، مرجعیت بر مبنای اصول دینی و مقتضیات زمان تصمیم می‌گیرد. براین اساس گفته شده در عموم موارد، مرجعیت اعتقاد به واگذاری نسبی این موضوع به شرایط و پیامدهای آن دارد؛ به طوری که در مواقعی که اجرای علنی حدود، منجر به ایجاد بدبینی به احکام دین، ترویج خشونت و پیامدهای منطقی آن شود، جایز دانسته نشده است (منبع: شفقنا^۲).

بنا بر نظر محققین، در سطح جهانی، و بطور کلی نیز مجازات‌ها در طول تاریخ، در حالت تشدید، تبدیل به انواع مالی و جسمی می‌شده‌اند (نور بها، ۱۳۷۸: ۷۷-۸۵). بالتبع، روش‌های اعلام جرم و کیفردهی مجرمین نیز انواع گوناگونی داشته‌اند که یکی از آن‌ها، اجرا در ملاء عام بوده است (ابل^۳، ۲۰۰۹).

«اجرای علنی حدود» به‌دلیل رویکرد مثبت به کارکردهای مثبت و جنبه‌ی عبرت‌آموزی کیفرها، در دهه‌های گذشته مورد توجه و تأکید دست‌اندرکاران نظام کیفری ایران نیز واقع شده است. بطور کلی، موافقان این دست از مجازات‌ها معتقدند که اجرای علنی کیفرها، نه تنها

1. Zimring and Johnson

۲. پایگاه خبرگزاری بین‌المللی شیعه به <http://shafaqna.com>

3. Abell

می‌تواند یادآور صحنه‌ی ارتکاب جرم در ذهن بزه‌کار باشد، بلکه برای کسانی که وسوسه‌ی تقلید از وی دارند نیز عبرت‌انگیز خواهد بود. بعنوان مثال، گرداندن اشرا در ملاءعام با هدف بی‌اعتبارسازی و شرم‌نده‌سازی مجرم و مجرمان بالقوه صورت می‌گیرد، چرا که در گذشته بی‌اعتبارسازی و تهی از اعتماد به نفس نمودن مجرم، مجازاتی شدید تلقی می‌شده است. در واقع در این حالت از مجازات، تمسخر مجرم با هدف تأثیر نهادن بر تنبیه او و مجرمان بالقوه صورت می‌گیرد (رادکلیف براون^۱، ۱۹۹۲ به نقل از جولیان^۲، ۱۹۸۰: ۳۳). اما منتقدین بر این عقیده‌اند که راه حل جبران کم تأثیری بعضی از مجازات‌ها، تشدید کیفرها نمی‌باشد؛ زیرا تجربه نشان داده است که کیفرهای سنگین نه تنها همیشه بازدارنده نبوده‌اند، بلکه بعضاً به افزایش جرایم نیز دامن زده‌اند (رایجیان اصلی، ۱۳۸۳: ۱۳۳).

بر این اساس در ادوار تاریخی و مقاطع مختلف زمانی، سنجش آگاهی و ارزیابی مردم یک جامعه، از اجرای مجازات‌های رسمی و شدید (شامل اعدام، شلاق، گرداندن اشرا و نظایر آن)^۳ و تأثیرات آن بر نگرش عموم نسبت به جرم در حوزه‌های مختلف، موضوعیت می‌یابد. از سوی دیگر، مرور داده‌ها و اطلاعات موجود در زمینه‌ی وضعیت جرایم و مجازات‌ها در جامعه ما، اهمیت این پژوهش را بیشتر می‌نمایاند؛ چرا که طی سال‌های اخیر میزان مجازات‌ها براساس واقعیت جرم در سیستم قضایی روند رو به رشدی داشته و اجرای رسمی آنها بعضاً بیشتر شده است. از آنجا که امروزه تقسیم‌بندی پنج‌گانه‌ی جرایم در پژوهش‌های جرم‌شناختی میناست، در پژوهش حاضر نیز، آمار جرائم مختلف در سه طبقه / حوزه‌ی کلی شامل جرایم علیه اشخاص، جرائم علیه اموال، جرایم علیه امنیت کشور و آسایش عمومی، قرار گرفته‌اند. کیفرها و مجازات‌های مربوطه نیز شامل اعدام به روش به دار آویختن، تازیانه و شلاق و گرداندن اشرا می‌باشد، که اشد مجازات برای محکومین کیفری خاص طبق قانون مجازات اسلامی بشمار می‌رود.^۴

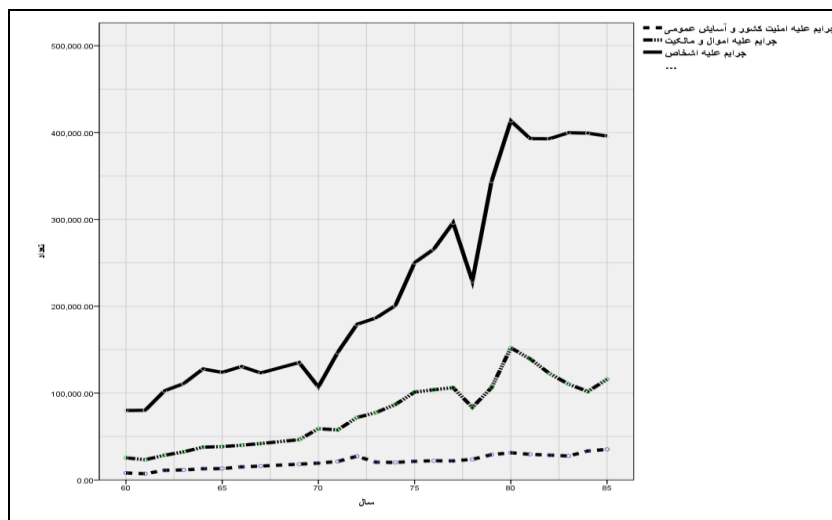
1. Radcliff brown

2. Juliani

۳. به دلیل این‌که مسئله این پژوهش، اجرای رسمی مجازات‌ها و تأثیرات آن می‌باشد و نیز به این علت که مجازات‌هایی که در عمل هم اکنون اجرا می‌شوند در همین سه قسم، قابل تقسیم‌بندی‌اند (هرچند با میزان و شدت‌هایی متفاوت)، انواع مجازات‌های مورد بررسی را همین سه مورد در نظر گرفته‌ایم.

۴. در قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲)، این جرایم مستوجب شلاق هستند: مُسَاحِقَه، قَذَف، شُرْبِ خَمَر، اِرْتِدَاد، قَوَادِی (کمالان، ۱۳۹۳)

بر این اساس، مروری بر وضعیت سه حوزه جرایم^۱ بر طبق آمار رسمی سالنامه‌ی آماری سازمان زندان‌ها (شمس، ۱۳۸۷) نشان می‌دهد در هر سه حوزه جرمی، در ایران طی سال‌های (۱۳۶۰ تا ۱۳۸۵) و با توجه به تغییر و تحول شرایط اجتماعی و اقتصادی، تنوع اقلیم و نوسانات متعددی نرخ جرایم، میزان‌ها روندی صعودی را طی نموده‌اند. افزایش در میزان جرایم علیه اشخاص و جرایم علیه اموال و مالکیت در دهه ۶۰ با شیب ملایم و در دهه ۷۰ و ۸۰ با شیبی تند مواجه بوده است. در حالی که، جرایم علیه امنیت کشور و آسایش عمومی با شیبی بسیار ملایم طی سه دهه‌ی مذکور رشد داشته است (نمودار شماره ۱).

نمودار ۱: فراوانی حوزه‌های جرایم در ایران (۱۳۶۰-۱۳۸۵)

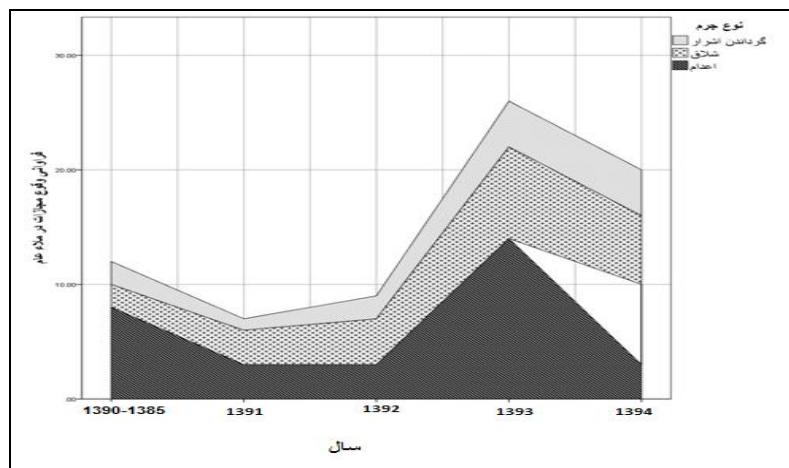
از سوی دیگر، در ارتباط با میزان اجرای مجازات‌های در ملاءعام، اطلاعات آماری موجود در سایت‌های خبری مجاز و رسمی درون کشور^۲، طی یک دهه، مورد استفاده و استناد واقع

۱. جرایم علیه اشخاص: شامل قتل عمد و غیر عمد، سقط جنین، ضرب و جرح، نزع، آدم ربایی، هتک حرمت، اسید پاشی و غیره (شمس، ۱۳۸۷، ۱۸، الف و ب)، جرایم علیه اموال و مالکیت: شامل اخاذی، اختلاس، رباخواری، رشوه-خواری، کلاهبرداری، غارت اموال و غیره (همان، ۲۲)، جرایم علیه امنیت کشور و آسایش عمومی: شامل قاچاق مشروبات الکلی، اختلال در نظم عمومی، اراذل و اوباش، تظاهر به قدرت نمایی با سلاح، و غیره (همان، ۲۸).
 ۲. لازم بذکر است که اتکا به اخبار و گزارش‌های رسانه‌های مجاز درون کشور بنا به دو دلیل بوده است: (۱) عدم اعتماد به آمار سازمان‌های بین‌المللی به دلیل اغراض سیاسی آن‌ها و (۲) عدم دسترسی محقق به آمارهای رسمی سازمان‌های دولتی ذریبط در کشور. از همین روی باید تأکید نمود، اگرچه این آمار دقیق و کامل نمی‌باشد اما با توجه به امکانات و شرایط پژوهش، امری گریزناپذیر بوده است. برخی از سایت‌های اصلی عبارتند از:

<http://fararu.com> ، <http://isna.ir> ، <http://www.khabaronline.ir> ، <http://www.isna.ir> ، <http://dadsetani.ir> ، <http://www.khouznews.ir>.

شده‌اند. فراوانی اجرای دیگر مجازات‌های مورد تأکید در این پژوهش نیز به تفکیک نوع جرم در سال‌های (۱۳۹۴-۱۳۸۵)، در نمودار (۲) نمایش داده شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، مجازات‌های رسمی به ترتیب فراوانی وقوع عبارت بوده اند از: گرداندن اشرار، شلاق و اعدام. در مورد کیفرها باید اشاره داشت که مجازات‌های سنگینی که در ملاءعام اجرا می‌شوند عموماً در مورد جرایم پرمخاطره جنسی، مواد مخدر، مبارزه مسلحانه و اوباشی‌گری اتخاذ می‌شوند. ملاحظه آمارهای مذکور نشان می‌دهد، میزان اجرای مجازات‌ها افزایش نسبی داشته است. این روند افزایشی به ترتیب در اجرای مجازات‌های گرداندن اشرار، شلاق و اعدام بوده است. اما بعد از سال ۹۳ شاهد کاهش در میزان اجرای این‌گونه مجازات‌ها هستیم. به طور کلی با توجه به نمودار (۲)، می‌توان گفت: روی‌آوری نظام قضایی به مجازات‌های در ملاءعام با هدف بازدارندگی از جرم، طی سالیان اخیر بخصوص پس از سال‌های ۱۳۹۱ بطور نسبی تشدید شده است؛ و این در حالی است که موفقیت‌آمیز بودن سیاست جزایی مذکور، بویژه از منظر افکار عمومی، با در نظر گرفتن روند افزایشی میزان‌های جرایم مربوطه (بویژه جرایم علیه اشخاص) از یکسو و افزایش نسبی اجرای مجازات‌های شدید و علنی (نمایش عمومی مجازات‌ها بصورت گرداندن اوباش و اشرار در شهر یا اعدام) از سوی دیگر، محل ابهام و سؤال جدی و نیازمند مطالعات میدانی دقیق است.

باتوجه به مطالب و جوانب یاد شده، پژوهش حاضر در پی پاسخ به این پرسش است که «آیا و تا چه حد، اجرای مجازات‌ها در ملاءعام، توانسته به بازدارندگی از جرم و کاهش تمایلات مجرمانه در جامعه هدف بیانجامد و نگرش افراد نسبت به جرم را در جهت مطلوب تغییر دهد؟»

نمودار ۲: فراوانی اجرای مجازات‌های در ملاءعام به تفکیک نوع مجازات (۱۳۸۵-۱۳۹۴)

اهمیت و ضرورت تحقیق

در سطح جهانی، بسیاری از محققان معتقدند که سیاست‌های مرتبط با مجازات‌های شدید از دهه ۱۹۷۰ تا پس از ۱۹۹۰، برخاسته از مطالبه‌ی دیدگاه‌های عمومی افزایش یافته است (برامان^۱، ۲۰۰۶: ۱۱۸۴). اگرچه بسیاری از تحقیقات انجام شده در ارتباط با تأثیر نگرش‌های عمومی بر سیاست‌گذاری‌های اجتماعی و سیاسی، دلالت‌هایی متناقض از نحوه و جهت این تأثیرگذاری داشته‌اند (اریکسون و همکاران^۲، ۲۰۰۲؛ دامهاف^۳، ۲۰۰۲؛ برشتاین^۴، ۲۰۰۶)، با این حال باید به مدل‌ها و پارادایم‌های فکری این حیطه توجه نمود که اهمیت این تأثیرگذاری را غیرقابل انکار می‌دانند. در واقع، نگرش‌های مرتبط با مجازات نیز، فارغ از آن‌که برآمده از چه عواملی هستند، همچنان یکی از تعیین‌کننده‌های اصلی سیاست‌های جزایی در آینده می‌باشند (بارکوو^۵، ۲۰۰۵: ۱۲۹۶-۷) (۷-1296: 2005). آنتونی باتمز^۶ (۱۹۹۵) بیش از یک دهه پیش، با بکار بردن اصطلاح "تنبیه‌گرایی توده‌ای"^۷ معتقد بود مجازات‌های گسترده در جهت تثبیت وجدان جمعی بر ضد جرایم ارتكابی عمل می‌کنند (سراج زاده^۸، ۲۰۰۸؛ باتمز، ۱۹۹۵: ۳۹-۴۰). از این رو، توجه به افکار عمومی در زمینه‌ی بررسی جرایم، از آن جهت اهمیت می‌یابد که یک الگوی فکری از رفتارهای آتی مجرمان و نیز عامه مردم را نمایان می‌سازد (اریکسون و همکاران، ۲۰۰۲: ۳۶۰؛ دامهاف، ۲۰۰۲؛ برشتاین، ۲۰۰۶).

بنابراین، با توجه به جایگاه نگرش‌های عمومی نسبت به جرایم و مجازات‌ها و اهمیت افکار عمومی در شکل‌دهی، تداوم و مشروعیت بخشی به سیاست‌های کیفری، در پژوهش حاضر به شناخت مسئله و مدلی از وضعیت فعلی نگرش‌ها و نیز رفتارهای جرمی آتی، در بستر اجرای قانون و تنبیه مجرمین و متخلفین در جامعه مورد مطالعه (خمینی شهر) می‌پردازیم. در واقع، اجرای این دست از مجازات‌های رسمی، آنهم در ملاءعام، با هر توجیهی از جمله بازدارندگی و اصلاح اجتماعی، قطعاً با هدف کاهش جرایم و تأمین امنیت عمومی صورت می‌پذیرد. از سوی دیگر، برحسب دیدگاه‌های موجود، کیفرهای یادشده اساساً با دو هدف: ۱- بازدارندگی عام

-
1. Braman
 2. Erikson et al
 3. Domhoff
 4. Burstein
 5. Barkow
 6. Anthony Bottoms
 7. Populist punitiveness
 8. Serajzade

(اصلاح جامعه و پیشگیری از کجروی آتی آن) و ۲- بازدارنی خاص (اصلاح مجرم و پیشگیری از ارتکاب مجدد جرم) صورت می‌گیرد، درحالی‌که بطور حتم مشخص نیست که در فرض بازدارندگی عام، نمایش عمومی مجازات‌ها برای جامعه، لزوماً به اصلاح اجتماعی بیانجامد یا برعکس، به تشدید پیامدهای منفی پیش گفته منجر گردد.

بررسی نگرش‌های شهروندان خمینی شهر در این پژوهش می‌تواند به شناسایی تأثیرات واقعی این‌گونه مجازات‌ها کمک نماید. منطقه خمینی شهر در استان اصفهان به دلیل بافت سنتی بازدارنده و محافظ در برابر جرم و خلاف از یک سو و فضای اجتماعی خاص ناشی از تماس و مواجهه با جریان‌های جرمی سنگین و در پی آن، اجرای مجازات اعدام در ملاءعام برای چهار نفر به جرم تجاوز به عنف در سال ۱۳۹۰ و برای یک نفر به جرم حمل مواد مخدر در سال ۱۳۹۲، به عنوان جامعه مورد بررسی انتخاب شده است. دغدغه محقق - که خود بعنوان بومی منطقه، شاهد عینی مآقع جرمی و برخوردار از تجربه زیسته در مکان تحقیق نیز می‌باشد، این بوده است که تأثیر بازدارنده اجرای مجازات‌های علنی و کیفرهای سنگین بعمل آمده را در نگرش‌ها و افکار عمومی مردم منطقه مورد مطالعه و تجزیه و تحلیل قرارداد و رویکردهای نظری موجود در این زمینه را به بوته آزمون و نقد گذارد.

پیشینه تجربی

در کندوکاو تحقیقات داخلی مرتبط با موضوع جرم و مجازات در ارزیابی افکار عمومی جامعه‌ی ایران، موارد قابل ملاحظه‌ای به چشم می‌خورد که در ادامه، به اهم پژوهش‌های مذکور و نتایج آنها اشاره می‌گردد:

سراج‌زاده و جعفری (۱۳۸۹) در پیمایشی با عنوان "بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با جدی‌انگاری جرم در بین دانشجویان دانشگاه تربیت معلم (واحد کرج)" از سوی دانشجویان، عوامل بسیاری مانند دینداری، توسعه یافتگی، شهرنشینی، طول مدت تحصیل در دانشگاه و جنسیت با میزان جدی‌انگاری جرم، دارای رابطه می‌دانند. در این مطالعه، اجماع نسبی با توجه به رابطه قوی‌تر عامل دینداری، در رابطه با جدیت جرایم دیده شده است.

عبداللهی (۱۳۹۰) در پیمایشی با عنوان "نگرش دانشجویان و اساتید دانشگاه شهیدبهشتی به مجازات اعدام" به این نتایج دست یافته است که هر دو گروه مورد مطالعه با حذف کلی مجازات اعدام مخالف بوده، اساتید بیشتر از دانشجویان با لغو آن مخالفند. بنابراین میزان

تحصیلات با نگرش افراد درباره‌ی لغو مجازات اعدام، همبستگی معکوس داشته است؛ یعنی با افزایش تحصیلات و احتمالاً دیگر شرایط و تجارب متفاوت، موافقت با لغو مجازات اعدام کاهش می‌یابد.

ذبیحی (۱۳۹۲) در پژوهشی جامعه‌شناختی با عنوان "نسل و جدی‌انگاری جرم در شهر تهران" به این نتیجه دست یافته که میزان قابل ملاحظه‌ای از جدی‌انگاری جرم در حیطه دو نسل، به واسطه ارزش‌های افراد (اعضای هر نسل) تعیین می‌گردد؛ یعنی ظهور و غلبه ارزش‌های فرامادی در نسل‌ها، می‌تواند دلیلی بر کاهش جدی‌انگاری جرم از سوی آنان باشد. همچنین میزان جدی‌انگاری جرم میان دو نسل مورد مطالعه، تفاوت فاحشی نداشته و باصطلاح، شکاف نسلی در نگرش به مقوله جرم وجود ندارد و هردو گروه نسلی جوان و بزرگسال جامعه ما، امتیازات نسبتاً بالایی برای ابعاد نادرستی و زیانباری ارتکاب جرایم مختلف در نظر گرفته و نگرش منفی قوی نسبت به طیف جرایم مختلف داشته‌اند.

یزدان جعفری (۱۳۸۸) نیز در مقاله‌ی پژوهشی با عنوان "فرآیند بازدارندگی مجازات {موانع و محدودیت‌ها}" با استفاده از اسناد آماری و برطبق مفروضات تئوری بازدارندگی، به دنبال پاسخگویی به این سؤالات بر آمده است: آیا مجازات بازدارنده است؟ چه کسانی را می‌ترساند و فرآیند ترساندن آن چگونه است؟ فرآیند بازدارندگی مجازات را در قالب شرایط لازم آن برای بازدارندگی (آگاهی از قانون، امکان پیاده کردن این آگاهی در عمل و برتری زیان حاصل از مجازات بر نفع حاصل از جرم) بررسی کرده است. وی به این نتایج رسیده است که مجازات‌ها برای بازدارندگی به شرایط متعددی بستگی دارند که اجتماع، آنها را در بسیاری از موارد دچار مشکل کرده است. بنابراین اتکای مقامات امنیتی و قضایی بر اثر بازدارنده‌ی مجازات‌ها، باید با در نظر گرفتن سه گزینه‌ی تلاش در اطلاع‌رسانی قانون، مشخص کردن و بررسی گروه هدف و تعیین قابلیت تحذیر با مجازات باشد و در نهایت، در موازنه‌ی بین قدرت جرم و مجازات، توجه داشته باشد که اصلاح برخی از شیوه‌های کشف، رسیدگی و حتی اجرای مجازات، اثر قابل توجهی بر بازدارندگی کیفری دارد.

قاسمی (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان "مجازات کیفری در جوامع اسلامی: بررسی تجربی نگرش به احکام کیفری در ایران" تلاش می‌کند تنوع در نگرش‌ها نسبت به قوانین کیفری شرعی و آشکال مختلف مجازات را که اغلب بر پایه‌ی شرع می‌باشد، در بین دو جنس و مشاغل

گوناگون (قضات، وکلا، دانشجویان، طلب و پلیس) تشریح کند. وی به این نتایج دست یافته است که ۸۱٪ از نمونه مورد بررسی، نسبت به مجازات اعدام و مجازات بدنی دیدگاه موافقی داشته‌اند. زنان و وکلا (نسبت به دیگر گروه‌های شغلی) و افراد گروه سنی ۳۵-۴۵ سال، مخالفت بیشتری نسبت به این مجازات‌ها داشته و موافقت بیشتری با جایگزین کردن خدمات اجتماعی برای مجرمین و خلافکاران، بجای مجازات‌های حبس و شلاق داشته‌اند.

مرادی حسن آبادی و محمودی جانکی (۱۳۹۰) نیز در پژوهشی با عنوان "تأثیر افکار عمومی بر ابقا یا الغای کیفر اعدام در غرب" به بررسی و نقد کتاب‌ها و گزارش‌های متعدد در رابطه با افکار عمومی پیرامون کیفر اعدام در غرب، بعنوان زمینه‌ی ابقاء و الغای این مجازات، پرداخته‌اند. در این تحقیق، محققین به بیان دلایل موافقان و مخالفان مجازات اعدام، تأثیر و چرایی آن بر ابقای این کیفر پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در کشورهای آمریکا و بلاروس، افکار عمومی با حمایت از اعدام، دوام آن را رقم زده‌اند؛ اما با وجود همین حمایت‌ها در کشورهای اروپایی عکس این مسئله رخ داده است. پس نمی‌توان ابقاء را منوط به حمایت افکار عمومی دانست؛ بلکه افکار عمومی متأثر از گفتمان سیاسی و رسانه‌ای حاکم بر جامعه هستند. بنابراین علی‌الظاهر بین دموکراسی و فرآیند الغای اعدام، تعارضی درونی وجود دارد. اما علت اصلی، ساختار عوام‌گرایانه نظام عدالت کیفری این کشورهاست که باعث تشدید باور به اعدام شده است.

مهرداد رایجیان اصلی (۱۳۸۳)، در مقاله پژوهشی با عنوان "جایگاه کیفر مرگ در جهان" رویکرد کشورهای دارای رژیم‌های گوناگون سیاسی، از جمله ایران را نشان داده که بعد از انقلاب این مجازات در مورد جرایمی چون زنا، توهین به مقدسات، مُحاربه و فساد فی‌الارض و ... در نظر گرفته شده است. وی براین باور است که این قوانین به جای پیشگیری از جرم، به قوانین جرم‌زا تبدیل شده‌اند. کشورهای اروپایی پرچم‌دار لغو کیفر مرگ شده‌اند. در حالی که کشورهای سنتی، مجازات اعدام را ابقاء کرده‌اند، بیش از نیمی از کشورهای جهان به دلیل ناکارآمدی اعدام در پیشگیری از بزهکاری، این مجازات را به صورت قانونی و عملی لغو کرده‌اند.

حسین میرمحمد صادقی (۱۳۸۲) در پژوهشی با عنوان "کنکاشی در تأثیر اربعایی مجازات اعدام" در پی تحلیل تأثیر اربعایی مجازات اعدام از زوایای گوناگون بوده است. در این پژوهش،

از گزارش‌های ارائه شده، مصاحبه‌های متعدد با افراد محکوم به اعدام، نظرات موافقان و مخالفان این کیفر و آمارهای مقایسه‌ای استفاده شده است. در نهایت نویسنده به این نتیجه می‌رسد که نمی‌شود تأثیر اربعایی کیفر اعدام را نادیده گرفت، اما دولت‌ها باید در استفاده از این مجازات، به دلیل غیرقابل بازگشت بودن آن، دقت کنند و بجز در موارد جرایم مواد مخدر آن را باطل کنند.

با توجه به جستجوهای صورت گرفته توسط محقق در میان تحقیقات خارجی، بجز موضوعات مرتبط با مجازات اعدام، پژوهشی با موضوعیت دیگر مجازات‌های رسمی مدنظر این پژوهش (شلاق و گرداندن اشرار) پیدا نشد. بنابراین به تحقیقات یافت شده بسنده گردید. در میان تحقیقات خارجی، بخشی از پروژه‌ی "اصلاح جزایی بین‌المللی" با عنوان «به سوی لغو مجازات اعدام در جمهوری بلاروس» قابل ذکر می‌باشد، که در مقاله‌ی «جرم و مجازات: فهم، قضاوت و افکار عمومی» (۲۰۱۳) منتشر شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد هرچه افراد مرفه‌تر باشند، اطلاع و آگاهی‌شان از کاربرد مجازات اعدام در کشور بلاروس، بیشتر است. مردان، افراد تحصیل کرده، افراد غیرمعتقد به باورهای مذهبی و افرادی که پرخاشگری کمتری دارند، آگاهی عمومی بیشتری در این زمینه دارند. همچنین با افزایش سن، محل زندگی مرفه‌تر و مذهبی‌تر بودن افراد، حمایت‌های بیشتری از مجازات اعدام صورت گرفته است. در پژوهش دیگری، با عنوان "تأثیر افکار عمومی بر مجازات اعدام در ایالات متحده"، جرج آن و دربای^۱ و دانشجویانش (۲۰۱۲)، قانون را در سراسر ایالات متحده تحت تأثیر شرایط متنوع و گوناگون می‌دانند. آنها همچنین تأثیر سلسله مراتب اجتماعی را در این زمینه سنجیده‌اند؛ قدرتمندان برای پیشگیری از جرم، حمایت بیشتری از مجازات اعدام می‌کنند. اسکات آر. مگارد^۲ و همکارانش (۲۰۱۲) نیز در تحقیقی با عنوان "نگرش‌ها نسبت به مجازات اعدام: تأثیرات متغیرهای آموزشی، جمعیتی و همسایگی بر میزان جرایم"، بر این باورند که بر طبق نظرسنجی گالوپ در آمریکا از دهه ۱۹۳۰، حمایت از مجازات اعدام ثابت بوده اما در سال‌های اخیر کاهش پیدا کرده است. آنها به آزمون فرضیه‌ی مارشال پرداخته و نتیجه گرفته‌اند که: اطلاعات کم مردم نسبت به معایب و اثرات منفی مجازات اعدام، باعث حمایت از مجازات اعدام می‌شود. یافته‌های پژوهش دیانا فالکو^۳ و تینا فریبرگر^۴ (۲۰۱۱) در زمینه "افکار عمومی و مجازات اعدام: رویکردی کیفی"، نیز

1. Georgie Ann Weatherby
 2. Scott R. Maggard
 3. Diana L. Falco
 4. Tina L. Freiburger

عبارتند از: پاسخگو نبودن سیاست اعدام به بازداشتن از جرم، عدم وجود تفاوت در نگرش دانشجویان و عوام، استانداردهای جدی‌تر اشخاص نسبت به استانداردهای قانونی، دیدگاه‌های متنوع نسبت به این مسئله و تأثیر تعیین‌کننده شرایط مختلف بر نظر افراد.

در مجموع، تفاوت پژوهش حاضر با تحقیقات قبلی در زمینه سیاست‌های کیفری و مجازات‌های رسمی در آیین افکار عمومی و بازداری جامعه از جرم و انحراف، در این است که با رویکرد جامعه شناختی، ارزیابی عمومی و بازخورد کنترل‌های رسمی را در سطح منطقه خمینی‌شهر در استان اصفهان با بافتی سنتی و شرایط اجتماعی - اقتصادی متفاوت با بافت و شرایط محیط‌های مدرن شهرهای بزرگ بررسی کرده است. بعلاوه این پژوهش بطور جامع‌تر در طیف ساکنین منطقه اعم از بومی و غیربومی، جوان و بزرگسال و نخبگان و عموم مردم در خصوص نگرش نسبت به جرم و تأثیر بازدارنده مجازات‌های رسمی بر آن، صورت گرفته است.

چارچوب نظری

در این پژوهش برای تحلیل مسئله و طراحی مدل، از دو دسته نظریات مرتبط استفاده شده است؛ ابتدا از نظریات کنترل اجتماعی، به دلیل تأکید آنها بر انواع نظارت‌ها/ مجازات‌های رسمی و نیز کنترل‌های غیررسمی در برقراری پیوند فرد با جامعه و قواعد و قوانین آن، سپس از نظریه پیوند اجتماعی هیرشی در بحث مکانیزم‌های درونی‌سازی هنجارهای اجتماعی در افراد جامعه و در نهایت، به منظور بررسی تأثیر بازدارنده‌ی مجازات‌های رسمی بر افراد عادی و مجرمان بالقوه، نظریه بازدارندگی بکاریا آورده شده است.

رویکرد کنترل اجتماعی بطور کلی پیشنهاد می‌کند که باید به هم‌نوایی و نه انحراف توجه داشت، زیرا بر این باورند که مردم فقط به این دلیل هم‌نوایی می‌کنند که جامعه قادر است رفتار آنان را کنترل نماید و اگر چنین کنترلی نبود، ممکن بود هم‌نوایی کمی وجود داشته باشد (رابرتسون، ۱۳۷۴: ۱۷۵). در فرآیند جامعه‌پذیری، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی به افراد آموخته می‌شود و بعد از آن، توسط کنترل اجتماعی مورد نظارت قرار می‌گیرد (ستوده، ۱۳۸۹). در همه‌ی جوامع انسانی، نوعی کنترل اجتماعی بر پایه‌ی هنجارهای مقبول و سنت‌های رایج جامعه، چهارچوب رفتارهای اجتماعی مردم را تحت‌نظر دارد و افراد سازگار و هم‌نوا را تشویق و متخلفان را تنبیه می‌نماید. به عبارت دیگر، وظیفه و هدف اصلی کنترل اجتماعی، حفظ نظم اجتماعی و بقای اصل جامعه است (صدیق سروسستانی، ۱۳۸۹: ۲۱۵). در نتیجه، مداخلات مربوط

به کاهش جرم می‌بایست در فرآیند اولیه جامعه‌پذیری (مخصوصاً در خانواده و مدرسه) و یا از طریق متعهدسازی مجدد^۱ به نظم اجتماعی، در شرایطی که این نظم، ضعیف شده و یا از بین رفته است، صورت پذیرد (سیمس^۲، ۱۹۹۷: ۳۷).

نظریه پردازان کنترل دو پیش‌فرض درباره جامعه دارند: اول این‌که، انسان‌ها خودمحور و درصدد ارضای خواسته‌ها و نیازهای خودشان با استفاده از ساده‌ترین و سهل‌ترین وسایل و لو غیرقانونی هستند، دوم این‌که کاهش کنترل‌های موافق قانون درونی یا بیرونی، راه را برای ارتکاب رفتار بزهکارانه هموار می‌سازد (ربانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۰۶). نظریه‌پردازان کنترل اجتماعی از زمان دورکیم معتقدند که هنجارهای اجتماعی به سادگی توسط ساختارها و فرآیندهای اجتماعی بر افراد تحمیل نمی‌گردند، بلکه تنها زمانی موفقیت‌آمیز خواهند بود که از طریق فرآیندهای غیررسمی جامعه‌پذیری، درونی گردند و یا با تعامل مجازات‌ها و کنترل‌های رسمی تقویت گردند (فاگان و ویلکینسون^۳، ۱۹۹۸). با این حال، نظریه پردازان مربوطه بر این باورند که در صورتی که هزینه‌های مجازات‌ها اندک باشد، تأثیر کنترل‌های اجتماعی رسمی و غیررسمی تضعیف خواهد شد. بنابراین، تضعیف نهادهای میانجی و کنترل‌کننده همچون خانواده و در واقع تضعیف ساختار کنترل اجتماعی غیررسمی، در نهایت به افزایش سرمایه‌گذاری در کنترل اجتماعی رسمی که غالباً به شکل مجازات رسمی نمایان می‌شود منجر می‌گردد (همان). به دلیل مکمل بودن و تأثیر کنترل‌ها/ مجازات‌های رسمی بر تقویت پیوند فرد و جامعه (کنترل‌های غیررسمی)، در ادامه به نظریه پیوند اجتماعی هیرشی پرداخته شده است.

تراویس هیرشی^۴، موضوع پیوندهای اجتماعی را مطرح می‌کند و بر این اعتقاد است که کج‌رفتاری اساساً زمانی واقع می‌شود که پیوند میان فرد و جامعه ضعیف باشد یا گسسته شود (سلیمی و داوری، ۱۳۸۶: ۳۹۰). او علت هم‌نوایی افراد با هنجارهای اجتماعی را پیوند اجتماعی آنها دانسته است. وی مدعی است که پیوند میان فرد و جامعه مهم‌ترین علت هم‌نوایی و عامل اصلی کنترل رفتارهای فرد است و ضعف این پیوند یا نبود آن علت اصلی کج‌رفتاری است (صدیق سروستانی، ۱۳۸۹: ۵۲). او عناصری از قبیل: «تعلق خاطر عاطفی^۵ و دلبستگی فرد به افراد و نهادهای اجتماعی»، «تعهد^۶ و درجه حساسیت فرد نسبت به عقاید و قضاوت دیگران»،

-
1. Recommitment
 2. Sims
 3. Fagan and Wilkinson
 4. Travis Hirschi
 5. Attachment
 6. Commitment

«مشارکت^۱ و درگیر بودن فرد در نقش‌ها و فعالیت‌های اجتماعی» و «اعتقاد و باور^۲ به هنجارهای اخلاقی و اجتماعی جامعه در رعایت قوانین و مقررات» را پیوند دهنده افراد به یکدیگر و جامعه می‌داند (هورتون و هانت^۳، ۱۹۷۲). بر مبنای این نظریه هر چه افراد کمتر وابسته، متعهد، درگیر و معتقد باشند، «پیوند» آنها با جامعه سست‌تر است و احتمال کجرفتاری بیشتر خواهد بود (ممتاز، ۱۳۸۱).

از سوی دیگر، یکی از سؤالات اساسی در تصمیم‌گیری‌های جزایی در مورد مجازات‌ها، همواره موضوع تأثیر بازدارنده‌ی آنها می‌باشد. نظریه‌ی بازدارندگی یکی از نظریه‌های فایده‌گرای مجازات و یکی از اهداف آینده‌نگر تعیین کیفر بشمار می‌رود (الهام و محمدی مغانجوقی، ۱۳۹۱: ۵۸). مدل‌های بازدارندگی همواره تأکید می‌کنند که مجرم با محاسبه منفعت و هزینه عمل خود دست به جرم زده است. نظریه بازدارندگی از سه مؤلفه اساسی تشکیل شده است: شدت^۴، قطعیت^۵ و شفافیت^۶. هرچه مجازات شدیدتر باشد، انسان عقلانی با محاسبه هزینه و فایده از عمل مجرمانه‌اش دست می‌کشد. مجازاتی که بیش از حد شدید باشد و مشتبه بر شکنجه باشد نادرست است، همچنان که مجازاتی که به قدر کفایت شدید نباشد، از ارتکاب جرم باز نمی‌دارد. از سوی دیگر، قطعیت مجازات به این معنی می‌باشد که به محض ارتکاب جرم، مجازات مترتب بر آن با قطعیت اعمال خواهد شد. اگر افراد یقین داشته باشند که رفتار مجرمانه‌ی آنها قطعاً منجر به مجازات خواهد شد، خود را از ارتکاب عمل مجرمانه باز می‌دارند. کلاسیک‌های جرم‌شناسی نقش قطعیت را در بازداشتن از جرم مهم‌تر از نقش شدید بودن مجازات می‌دانند. شفافیت نیز به معنی حاصل بخش بودن مجازات می‌باشد. استدلال بکاریا چنین است که باید میان جرم و مجازات نوعی تصور در اذهان افراد جامعه بوجود آید و به محض وقوع جرم، به صورت ناخودآگاه اجرای کیفر در اندیشه افراد تداعی شود. بنابراین اگر فاصله زمانی میان آن دو زیاد شود، کم‌کم تصور این رابطه در اندیشه‌ها کمرنگ‌تر می‌شود (بکاریا، ۱۳۸۰: ۱۷).

بازدارندگی دارای دو بعد خاص و عام است: در بازدارندگی عام^۷ هدف، بازداشتن مجرمان بالقوه از ارتکاب جرم می‌باشد و زمانی اتفاق می‌افتد که فرد از ارتکاب جرم خودداری نموده یا

1. Involvement
2. Belief
3. Horton and Hunt
4. severity
5. certainty
6. clarity
7. General Deterrence

کمتر به سمت ارتکاب جرم برود و یا به دلیل ترس از مجازات‌های قاطع، جرایم کمتر جدی را مرتکب شود (پاترنوستر و پیکوئرو^۱، ۱۹۹۵: ۲۵۳). اگرچه، بازدارندگی عام زمانی معنا می‌یابد که دیگران متنبه شوند و بر اعضای عادی جامعه که ممکن است تا به حال هیچ جرمی را مرتکب نشده باشند، تأثیر نهد اما گروه هدف بازدارندگی خاص^۲، سابقه‌داران می‌باشند. این بُعد به معنای مجازات فرد مشخص و بازداشتن وی از تکرار جرم می‌باشد که با روش‌های مختلفی از مجازات‌های شدید تا مجازات‌های بازپرورانه دنبال می‌شود (برد^۳، ۲۰۱۰).

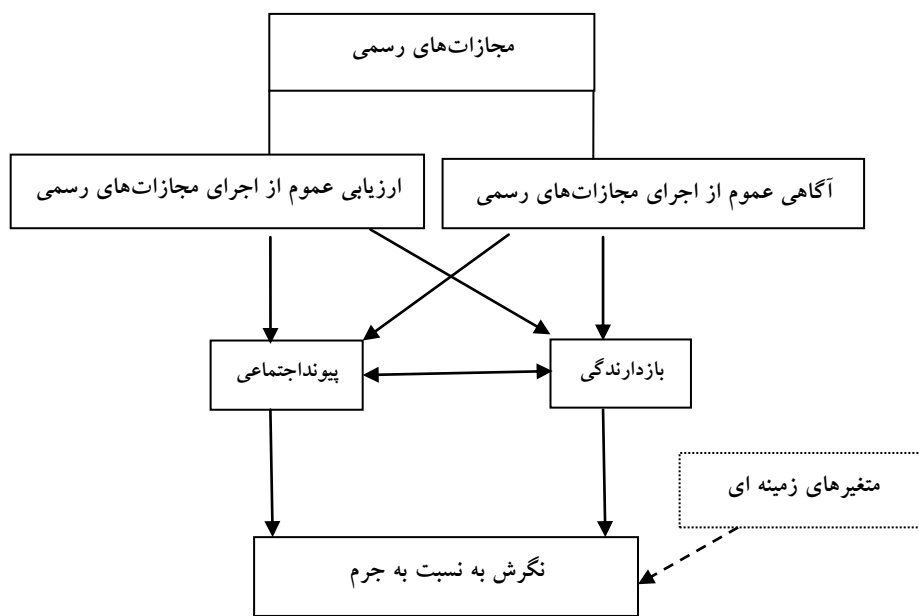
از سوی دیگر برخی مطالعات در طول زمان اثبات نموده‌اند که شهروندان نسبت به پیچیدگی سیاست‌ها و تصمیمات اجرایی عموماً ناآگاه می‌باشند (باراباس^۴، ۲۰۰۴). در این زمینه، فرضیه مارشال^۵ راجع به نگرش‌ها و دیدگاه‌های عمومی نسبت به مجازات اعدام قابل ذکر و مدعی است که افراد عموماً نسبت به مجازات‌ها و مسائل مرتبط به آنها بی‌اطلاع می‌باشند. در صورتی که فرد اطلاعات بیشتری داشته باشد، از مجازات اعدام کمتر حمایت خواهد نمود. وی معتقد است باید با آگاهی بخشی نسبت به بی‌حاصل بودن مجازات اعدام، رویکرد غالب جامعه در زمینه کیفر را به رویکردی بازپرورانه (همچون حبس‌های طولانی‌مدت و غیره) تغییر داد (رابینسون^۶، ۲۰۰۸؛ میتچل^۷، ۲۰۰۵؛ براون^۸، ۲۰۰۸).

در پژوهش حاضر، نظریه مذکور در وجه شناختی نگرش نسبت به جرم منعکس و مورد سنجش قرار گرفته است. از این روی برخلاف تحقیقات پیشین، نه به عنوان عاملی مستقل در تأثیرگذاری بر دیدگاه‌های عمومی نسبت به مجازات، بلکه به عنوان وجهی مستتر در متغیر وابسته در نظر گرفته شده است که آگاهی را تعیین‌کننده‌ای مهم در نگرش نسبت به مجازات‌ها می‌داند.

در نهایت، در بحث از متغیرهای زمینه‌ای، باتوجه به نتایج پژوهش‌های پیشین، در طراحی و بررسی مدل این پژوهش، به عنوان متغیرهای مستقل از آنها نیز استفاده شده است. بسیاری از تحقیقات نشان داده‌اند که مؤلفه‌های اجتماعی - جمعیتی زمینه‌ای و پیشینه‌ای همچون پایگاه

-
1. Paternoster and Piquero
 2. Specific Deterrence
 3. Beard
 4. Barabas
 5. Marshall Hypothesis
 6. Robinson
 7. Mitchell
 8. Brown

اقتصادی- اجتماعی، جنس و سن می‌توانند در توضیح نگرش‌های عمومی نسبت به جرم و مجازات، تأثیرگذار و مهم باشند. اگرچه کلیت این تحقیقات در این مورد، روابطی روشن و صریح را پیشنهاد نمی‌کنند و از همین روی نتیجه‌گیری در مورد تفاوت بخش‌های مختلف جامعه در این مورد غیرممکن به نظر می‌رسد، اما آنچه که تقریباً در عمده تحقیقات به چشم می‌خورد، دلالت بر روابطی غیرمستقیم در این زمینه دارد (آنرور و همکاران^۱، ۲۰۰۵؛ بوهم^۲، ۲۰۰۷). در ادامه، مدل تحلیل مسئله، ترسیم و ارائه می‌گردد:

شکل ۱. مدل تحلیلی

فرضیات

با توجه به هدف کلی تحقیق و همچنین با تدقیق در مباحث نظری موجود، فرضیات زیر از چارچوب تحلیلی استخراج و مورد آزمون واقع شده‌اند:

(۱) بین آگاهی پاسخگویان از اجرای مجازات‌های رسمی با نگرش نسبت به جرم، رابطه وجود دارد.

1. Unnervet et al
2. Bohm

- (۲) بین ارزیابی پاسخگویان از اجرای مجازات‌های رسمی با نگرش نسبت به جرم، رابطه وجود دارد.
- (۳) بین بازدارندگی و نگرش نسبت به جرم، رابطه وجود دارد.
- (۴) بین پیوند اجتماعی و نگرش نسبت به جرم، رابطه وجود دارد.
- (۵) بین آگاهی پاسخگویان از اجرای مجازات‌های رسمی و بازدارندگی رابطه وجود دارد.
- (۶) بین ارزیابی پاسخگویان از اجرای مجازات‌های رسمی و بازدارندگی رابطه وجود دارد.
- (۷) بین آگاهی پاسخگویان از اجرای مجازات‌های رسمی و پیوند اجتماعی رابطه وجود دارد.
- (۸) بین ارزیابی پاسخگویان از اجرای مجازات‌های رسمی و پیوند اجتماعی رابطه وجود دارد.
- (۹) بین متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنس، محل تولد، قومیت، منطقه سکونت، وضعیت تأهل، پایگاه اقتصادی- اجتماعی) و نگرش نسبت به جرم رابطه وجود دارد.

روش‌شناسی

با توجه به هدف اصلی این پژوهش که نگرش‌سنجی بوده است، استراتژی قیاسی، رویکرد توصیفی و تحلیلی و روش تحقیق پیمایش مقطعی مورد استفاده قرار گرفته است. ابزار پژوهش، پرسشنامه می‌باشد که ترکیبی از سنج‌ها و متغیرهای محقق‌ساخته در طیف لیکرت می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش، کلیه شهروندان بالای ۱۸ سال (طبق سرشماری^۱ ۱۳۸۵ برابر با ۲۲۲,۶۴۶ نفر) شهرستان خمینی‌شهر می‌باشند که در مجاورت جرم و مجرمین منطقه، زندگی کرده و اجرای انواع مجازات‌ها را شاهد بوده، شنیده یا نسبت به آنها آگاهی پیدا کرده‌اند. همچنین، حجم نمونه تحقیق ۱۷۱ نفر می‌باشد که از طریق روش "نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای"^۲ انتخاب شده‌اند. پایایی ابزار تحقیق در آزمون مقدماتی واریسی شده و مقادیر آلفا (جدول ۱) محاسبه و قابل قبول اعلام گردیده است. اعتبار ابزار سنجش نیز براساس توافق داوران مورد تأیید قرار گرفته است. پس از گردآوری اطلاعات، پاسخ‌ها کدگذاری و با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

۱. سرشماری سال ۱۳۹۰ به عنوان مبنا قرار گرفته، اما به دلیل این که جمعیت افراد خمینی شهر به تفکیک هر منطقه در سال ۱۳۸۵ در دسترس بوده، جمعیت جامعه آماری و سپس انتخاب حجم نمونه با استناد به جمعیت مناطق در سال ۸۵ صورت گرفته است.

جدول ۱. مقادیر آلفای متغیرهای اصلی تحقیق

مقدار آلفای کرونیباخ	شاخص	متغیرها	ردیف
۰,۹۳	بعد شناختی	متغیر وابسته (نگرش نسبت به جرم)	۱
۰,۹۰	بعد ارزیابی		
۰,۸۸	بعد آمادگی برای عمل		
۰,۸۵	بازدارندگی	متغیرهای واسط	۲
۰,۷۵	پیونداجتماعی		
۰,۷۰	ارزیابی عموم از اجرای مجازات‌ها	متغیر مستقل (اجرای مجازات‌های رسمی)	۳
۰,۹۰	آگاهی عموم از اجرای مجازات‌ها		

تعاریف نظری و عملیاتی مفاهیم اصلی

مجازات‌های رسمی: مجازات به عنوان کنترلی رسمی صرفاً نوعی مکانیسم بازدارنده است که آثار خود را از طریق کاستن میزان دستیابی فرد به لذت‌ها و پاداش‌های کجروی برجا می‌نهد» (سلیمی و داوری، ۱۳۸۲: ۵۱۸). ارزیابی و آگاهی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی: منظور از آگاهی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی، میزان اطلاع عموم از دفعات اجرای مجازات‌ها و ارزیابی آنها از مجازات‌های رسمی به معنای ارزیابی افراد از اجرای مجازات‌های اعدام، شلاق و گرداندن اشرار طبق جرایم مربوطه در کتاب قانون می‌باشد.

نگرش نسبت به جرم: نگرش نظامی بادوام است که شامل یک عنصر شناختی^۱، یک عنصر احساسی^۲ و یک تمایل به عمل^۳ است. این تعریف مورد اجماع اکثر روان‌شناسان اجتماعی است. این سه عنصر، به طور متقابل به یکدیگر مربوط هستند و هریک از آنها بر دیگری به طور جداگانه و بر کل نگرش، اثراتی دارد (کریمی، ۱۳۸۴: ۲۲۴). تعریف عملیاتی این متغیر به تفکیک هر بعد نگرش بدین گونه است: ۱- شناختی: اطلاعات و آشنایی افراد درباره جرایم در سطح سنجش فاصله‌ای، ۲- بعد عاطفی: ارزیابی میزان خطرناک بودن جرایم در سطح سنجش ترتیبی و ۳- بعد آمادگی برای عمل: واکنش عملی افراد در شرایط ارتکاب جرایم را به صورت اسمی مورد بررسی قرار داده است.

1. cognitive
2. feeling
3. action tendency

پیوند اجتماعی: هیرشی مهم‌ترین پایه‌گذار نظریه کنترل اجتماعی، موضوع پیوند اجتماعی را مطرح می‌کند و معتقد است که کج رفتاری زمانی واقع می‌شود که پیوند میان فرد و جامعه ضعیف یا گسسته شود. او عناصری از قبیل: «دلبستگی فرد به افراد خانواده و نهادهای اجتماعی»، «تعهد نسبت به جامعه»، «مشارکت در نقش‌ها و فعالیت‌های اجتماعی» و «باور و وفاداری فرد به ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی و اجتماعی» را پیوند دهنده افراد به یکدیگر و جامعه می‌داند (سلیمی و داوری، ۱۳۸۶: ۳۹۰). از ترکیب چهار بعد تعلق خاطر عاطفی، تعهد، باور و اعتقاد و درگیری تشکیل شده است.

بازدارندگی: در نگاه تئوری بازدارندگی، هدف کیفر تحمیلی بر بزهکار، صرفاً برقراری تعادل از دست رفته‌ی اجتماعی، وارد آوردن درد و رنج بر مجرم و ارضای افکار عمومی نیست، بلکه علاوه بر آن لازم است هر مجازاتی به گونه‌ای انتخاب و اجرا شود که برای خود مرتکب فعلی و مرتکبان بالقوه درس عبرتی باشد (بولک، ۱۳۸۴: ۱۳). در تعریف عملیاتی ما، این متغیر واسطه نیز دارای چهار مؤلفه‌ی تهدید و ارباب، بازدارندگی مجرم، بازدارندگی دیگران و عبرت‌آموزی مردم است.

یافته‌های پژوهش

الف) یافته‌های توصیفی

از لحاظ متغیرهای زمینه‌ای، تقریباً ۵۳٪ از پاسخگویان، مرد و ۴۷٪ زن بوده‌اند. بیش از نیمی از آنها را جوانان کمتر از ۳۰ سال تشکیل داده‌اند. ۷۰٪ آنها متولد خمینی‌شهر، ۸۳٪ آنها فارس و نزدیک به ۷۰٪ متأهل بوده‌اند. بیش از نیمی از افراد (۵۸٪) دارای پایگاه اقتصادی-اجتماعی متوسط، ۲۹٪ پایگاه پایین و ۱۳٪ دارای پایگاه بالایی هستند.

طبق نتایج مربوط به متغیر وابسته (نگرش نسبت به جرم)، میزان آشنایی و اطلاعات ۴۸٪ پاسخگویان از کل جرایم^۱ مورد بحث، در حد متوسط بوده است. در بعد احساسی و ارزیابی، ۶۰٪ از پاسخگویان خمینی‌شهر، کل جرایم مورد مطالعه را خطرناک ارزیابی کرده‌اند. در بعد سوم نگرش (آمادگی برای عمل)، اکثریت غالب پاسخگویان ۹۴٫۲٪ عدم آمادگی خود را برای

۱. جرایم علیه اشخاص: قتل، اسیدپاشی، تجاوزجنسی، تخلفات رانندگی، ضرب و جرح، فحاشی، مزاحمت برای ناموس مردم، زنا. جرایم علیه اموال و مالکیت: تخریب اموال عمومی، سرقت، رشوه، اختلاس. جرایم علیه امنیت کشور و آسایش عمومی: جاسوسی، توزیع و قاچاق مواد مخدر، جعل سند.

انجام عمل مجرمانه در شرایط و موقعیت مناسب برای ارتکاب جرم اعلام کرده‌اند. بنابراین، بیش از نیمی از پاسخگویان (۵۶,۷٪) نگرش منفی نسبت به انواع جرایم داشته یا مخالف جرایم هستند، آنها را خطرناک به حساب می‌ورند و از ارتکاب جرم کناره‌گیری می‌کنند؛ در واقع قریب ۶۰٪ آنان، دارای نگرشی محافظ نسبت به جرایم می‌باشند که قابل ملاحظه است.

سطح پیوند اجتماعی پاسخگویان نیز باتوجه به رقم میانگین (۶,۶ در بازه صفر تا ده^۱)، در حدّ متوسط رو به بالا (۵۲٪ پاسخگویان) است. همچنین، باتوجه به رقم میانگین (۶,۹)، ۸۵٪ پاسخگویان اجرای مجازات‌های رسمی را بازدارنده دانسته‌اند؛ یعنی معتقد بوده‌اند که اجرای مجازات‌های رسمی موجب تهدید و ارباب مجرمان بالقوه و بالفعل و بازداشتن آنها از ارتکاب جرایم شده و همچنین منجر به عبرت آموزی عموم از مجازات‌هایی می‌شود که توسط قوه قضائیه برای جرایم در نظر گرفته شده است. میزان آگاهی پاسخگویان از اجرای مجازات‌های رسمی، با میانگین ۳,۵ بیانگر اطلاع محدود و پایین آنان از اجرای اینگونه مجازات‌ها می‌باشد. در مورد ارزیابی افکار عمومی منطقه از اجرای مجازات‌های رسمی نیز، باتوجه به رقم میانگین شاخص (۷,۵)، ۹۰٪ افراد مورد مطالعه، نگرش کاملاً مثبت و مطلوبی در زمینه اصل روایی و تناسب جرایم با مجازات‌ها داشته‌اند.

ب) یافته‌های تحلیلی

در ادامه، فرضیات ۱ تا ۴ مورد آزمون (همبستگی دومتغیره) قرار گرفته‌اند (جدول شماره ۲). با در نظر گرفتن سطح معنی‌داری ۰,۰۰۰، کوچک‌تر از ۰,۰۰۵، از نظر آماری در فرضیات ۲ (رابطه ارزیابی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی با متغیر نگرش نسبت به جرم)، ۳ (رابطه متغیر بازدارندگی با متغیر نگرش نسبت به جرم) و ۴ (رابطه پیوند اجتماعی با متغیر نگرش نسبت به جرم)، رابطه معنی‌داری بین متغیرهای ارزیابی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی، بازدارندگی و پیوند اجتماعی با نگرش نسبت به جرم وجود دارد. مقدار این روابط به ترتیب ۰,۲۴۶، ۰,۳۴۲ و ۰,۴۸۵، جهت آنها مستقیم و شدت‌شان ضعیف تا متوسط می‌باشد. بدین معنی که با بالا رفتن میزان ارزیابی مثبت عموم از اجرای مجازات‌های رسمی، تشدید بازدارندگی و نیز قوت پیوند اجتماعی، میزان نگرش منفی نسبت به جرایم نیز بالاتر می‌رود. باتوجه به سطوح معنی‌داری به

۱. بازه میانگین‌ها در کل مقاله، از ۰ تا ۱۰ است.

دست آمده‌ی بزرگ‌تر از ۰,۰۵، با اندکی اغماض، رابطه معنی‌داری بین متغیرهای فرضیه‌ی ۱ (رابطه آگاهی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی با متغیر نگرش نسبت به جرم) وجود دارد؛ به عبارتی دیگر، با افزایش میزان اطلاع افراد از اجرای مجازات‌ها، میزان نگرش منفی آنها نسبت به جرم نیز بالاتر می‌رود.

جدول ۲. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای تأثیرگذار بر نگرش نسبت به جرم

فرضیه	متغیر مستقل	متغیر وابسته	مقدار آزمون	سطح معنی‌داری
۱	آگاهی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی	نگرش نسبت به جرم	۰,۱۴۹	۰,۰۵۲
۲	ارزیابی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی		۰,۲۴۶	۰,۰۰۱
۳	بازدارندگی		۰,۳۴۲	۰,۰۰۰
۴	پیوند اجتماعی		۰,۴۸۵	۰,۰۰۰

جدول ۳. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای تأثیرگذار بر متغیرهای بازدارندگی و پیوند اجتماعی

فرضیه	متغیر مستقل	متغیر وابسته	مقدار آزمون	سطح معنی‌داری
۵	آگاهی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی	بازدارندگی	-۰,۰۴۷	۰,۵۵۳
۶	ارزیابی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی		۰,۲۶۸	۰,۰۰۱
۷	آگاهی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی	پیوند اجتماعی	۰,۱۶۷	۰,۰۳۱
۸	ارزیابی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی		۰,۱۹۷	۰,۰۱۲

با آزمون فرضیات ۵ تا ۹، (جدول شماره ۳)، نتایج حاکی از آنست که در مورد فرضیه ۵ (رابطه آگاهی از اجرای مجازات‌های رسمی با متغیر بازدارندگی) رابطه معنی‌داری وجود ندارد. در فرضیات ۶ (رابطه ارزیابی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی با متغیر بازدارندگی)، ۷ (رابطه آگاهی از اجرای مجازات‌های رسمی با متغیر پیوند اجتماعی) و ۸ (رابطه ارزیابی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی با متغیر پیوند اجتماعی) روابط تأیید شده و ضرائب همبستگی بدست آمده برابر با ۰,۲۶۸، ۰,۱۶۷ و ۰,۱۹۷ بوده است که بیانگر رابطه‌ای ضعیف تا متوسط با جهت مثبت می‌باشد.

درخصوص تأثیر متغیرهای زمینه‌ای و پیشینه‌ای نیز، نتایج آزمون‌های دو متغیره حاکی از آنست که متغیر وضعیت تأهل با ضریب همبستگی ۰,۱۶۹ به صورت مستقیم و ضعیف و متغیر منطقه مسکونی نیز با ضریب همبستگی ۰,۱۵۵-، رابطه معنی‌دار، غیرمستقیم و بسیار ضعیفی با

نگرش نسبت به جرم دارند. سایر متغیرهای مذکور با متغیر وابسته این پژوهش (نگرش نسبت به جرم) رابطه‌ی مستقیم معنادار نداشته‌اند. اما در رگرسیون و تحلیل مسیر، تأثیرات همزمان و غیرمستقیم برخی از این متغیرهای زمینه‌ای بر متغیرهای واسط و حتی دیگر متغیرهای زمینه‌ای آشکار شده است که در بخش مربوطه، توضیح بیشتری داده شده است.

در ادامه، نتایج تحلیل رگرسیون متغیرهای مستقل (آگاهی و ارزیابی عموم از مجازات‌های رسمی)، واسط (بازدارندگی و پیوند اجتماعی) و زمینه‌ای به منظور پیش بینی تغییرات متغیر وابسته نگرش نسبت به جرم از طریق روش گام به گام^۱ ارائه شده است: همانطور که آماره‌های رگرسیونی در جدول ۴ نشان می‌دهند، خروجی به صورت دو مدل رگرسیونی می‌باشد. با توجه به مقدار R (ضریب همبستگی چندگانه)، در مدل اول و دوم به ترتیب متغیرهای پژوهش در مجموع و بطور همزمان ۴۷٪ و ۵۳٪ با یکدیگر و با متغیر وابسته، همبستگی داشته‌اند. به همین ترتیب مقدار R^2_{adj} (ضریب تعین) نیز بیانگر آن است که متغیرهای مدل اول و دوم توانسته‌اند ۲۱٪ و ۲۷٪ از تغییرات متغیر نگرش نسبت به جرم را تبیین نمایند. بعلاوه در مدل اول، متغیر پیوند اجتماعی با ضریب بتای ۰,۰۴۷ (۴۷٪) قویترین متغیر مستقل تأثیرگذار بر متغیر وابسته بوده است. در مدل دوم، متغیرهای پیوند اجتماعی و بازدارندگی به ترتیب با بتای ۰,۰۴۱ و ۰,۰۲۴ (۴۱٪ و ۲۴٪)، متغیرهای مستقل تأثیرگذار بر نگرش نسبت به جرم بوده‌اند. با توجه به معنی دار نبودن مقدار بتای دیگر متغیرها، مقدار ضریب تعین در تبیین متغیر نگرش نسبت به جرم پایین آمده است. معادله رگرسیونی متغیرهای تأثیرگذار، برابر است با نگرش نسبت به جرم = پیوند اجتماعی (۰,۰۴۱) + بازدارندگی (۰,۰۲۴) + مقدار ثابت.

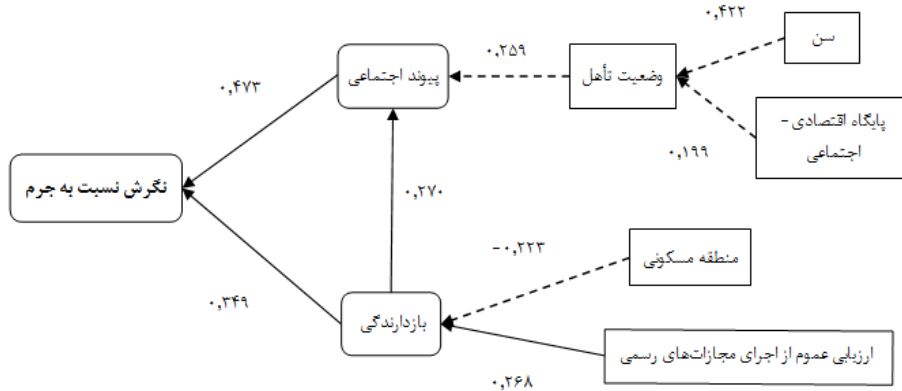
جدول ۴. تحلیل رگرسیون متغیر نگرش نسبت به جرم

مدل	متغیرهای مستقل	B	Beta	T	معناداری	همبستگی مرتبه صفر
۱	مقدار ثابت	۳,۱۳۹	-	۶,۳۲۸	۰,۰۰۰	-
	پیوند اجتماعی	۰,۴۷۳	٪ ۴۷	۶,۶۱۷	۰,۰۰۰	۰,۴۷۳
۲	مقدار ثابت	۱,۸۶۹	-	۳,۰۴۰	۰,۰۰۳	-
	پیوند اجتماعی	۰,۴۰۷	٪ ۴۱	۵,۶۸۰	۰,۰۰۰	۰,۴۳۷
	بازدارندگی	۰,۲۴۵	٪ ۲۴	۳,۳۱۳	۰,۰۰۱	۰,۳۴۹
مدل	R	R^2	R^2_{adj}	F	Sig	
۱	٪ ۴۷	٪ ۲۲	٪ ۲۱	۴۳,۷۷۸	۰,۰۰۰	
۲	٪ ۵۳	٪ ۲۸	٪ ۲۷	۲۸,۸۱۴	۰,۰۰۰	

نتایج تحلیل مسیر انجام شده در جدول ۵ و شکل ۲ نیز نشان می‌دهد متغیری که بیشترین تأثیر مستقیم (۰,۴۷۳) را روی متغیر وابسته نگرش نسبت به جرم داشته، پیوند اجتماعی بوده است. متغیر بازدارندگی نیز با (۰,۳۴۹) دومین متغیری بوده که دارای تأثیر مستقیم بوده است. تأثیر غیر مستقیم این متغیر و ارزیابی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی، هر دو در مرتبه دوم و یکسان بوده اما اثر کل متغیر بازدارندگی بیشتر بوده است. متغیرهای زمینه‌ای فقط دارای تأثیر غیرمستقیم بر متغیر وابسته بوده‌اند؛ متغیرهای وضعیت تأهل، منطقه مسکونی (منطقه ۲ شهری)، سن و پایگاه اقتصادی- اجتماعی با ضرایب مسیر ۰,۱۲۳، ۰,۱۰۶، ۰,۰۵۲ و ۰,۰۲۴، به ترتیب دارای بیشترین و کمترین تأثیر غیرمستقیم بر متغیر وابسته‌ی نگرش نسبت به جرم بوده‌اند. به عبارتی دیگر، افراد متأهل، بیشتر ساکنین منطقه مسکونی (منطقه ۲ شهری) که در مقایسه با مناطق دیگر از لحاظ جرم خیز بودن در حد متوسط می‌باشند، پاسخگویانی که بیشتر از ۳۰ سال سن دارند و همچنین آنانی که از لحاظ پایگاه، سطح بالاتری دارند. دو متغیر سن و پایگاه اقتصادی- اجتماعی، به صورت غیر مستقیم و با واسطه‌ی متغیر وضعیت تأهل و سپس پیوند اجتماعی، بر نگرش منفی نسبت به جرایم تأثیر دارند. در مورد تأثیر غیر مستقیم متغیر وضعیت تأهل نیز، ارتباط این متغیر با واسطه متغیر پیوند اجتماعی بوده است. یعنی در بین افراد متأهل، ارزیابی مثبت از پیوند اجتماعی بیشتر بوده و در نهایت نگرش منفی آنان نسبت به جرایم را رقم زده است.

جدول ۵. میزان تأثیر مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای تأثیرگذار بر نگرش نسبت به جرم

متغیرهای مستقل	متغیر وابسته	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل
پیوند اجتماعی	نگرش نسبت به جرم	۰,۴۷۳	-	۰,۴۷۳
بازدارندگی		۰,۳۴۹	۰,۱۲۸	۰,۴۷۶
ارزیابی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی		-	۰,۱۲۸	۰,۱۲۸
وضعیت تأهل		-	۰,۱۲۳	۰,۱۲۳
منطقه مسکونی		-	۰,۱۰۶	۰,۱۰۶
سن		-	۰,۰۵۲	۰,۰۵۲
پایگاه اقتصادی- اجتماعی		-	۰,۰۲۴	۰,۰۲۴

شکل ۲. مدل تحلیل مسیر

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، به سنجش و ارزیابی تأثیر بالقوه بازدارنده‌ی مجازات‌های رسمی در جلوگیری از ارتکاب جرم و انحرافات اجتماعی پرداخته شده‌است. مجازات رسمی، یکی از انواع کنترل اجتماعی است که توسط گروه‌های رسمی قدرت در جامعه اعمال می‌شود. از آنجایی که نکته مهم مدنظر این پژوهش، آشکارایی و در ملاءعام بودن مجازات‌های صورت گرفته‌است؛ مجازات‌های اعدام، شلاق و گرداندن اشرار جهت مطالعه موضوع انتخاب شده‌اند. همچنین، انحرافات و نابهنجاری‌های اجتماعی با تأکید بر رفتارهای مجرمانه، در سه دسته جرایم علیه اشخاص، جرایم علیه اموال و مالکیت و جرایم علیه امنیت کشور و آسایش عمومی مورد توجه قرار گرفته و در قالب شاخص کلی نگرش نسبت به جرم، مورد بررسی و تفسیر قرار گرفته‌اند.

بر این اساس و باتوجه به اهمیت نگرش‌های عمومی نسبت به جرایم و مجازات‌ها و جایگاه و تأثیر افکار عمومی در شکل‌دهی و مشروعیت بخشی به سیاست‌های کیفری در رویکردها و پارادایم‌های نظری موجود، در پژوهش حاضر توانسته‌ایم به مدلی از وضعیت فعلی نگرش‌ها و نیز رفتارهای جرمی آینده در بستر اجرای قانون و تنبیه مجرمین در مکان پژوهش (خمینی شهر اصفهان) دست بیابیم. همان‌طور که در ابتدای مقاله اشاره شد، اجرای این دست از کنترل‌های اجتماعی، آنهم در ملاءعام، عموماً با هدف بازدارندگی و اصلاح اجتماعی و نیز تأثیرگذاری عام (اصلاح جامعه) و خاص (اصلاح مجرم) به منظور کاهش جرایم و تأمین امنیت عمومی صورت می‌گیرد. این در حالی است که تا سنجش و ارزیابی تجربی دقیقتری از مسئله بدست آید. بواقع

مشخص نیست که به طور کلی، نمایش عمومی مجازات‌ها در یک جامعه منجر به اصلاح اجتماعی می‌گردد و یا به تشدید پیامدهای منفی در این خصوص خواهد انجامید. انتخاب منطقه خمینی‌شهر به عنوان جامعه مورد بررسی به دلیل موقعیت خاص و نیز تجربه‌ی زیسته و دغدغه شخصی محقق در زمینه‌ی تأثیرگذاری مجازات‌های رسمی بر نگرش‌ها و رفتارهای آتی عموم مردم، پس از اجرای مواردی از مجازات اعدام در سال‌های ۹۰ و ۹۲ این شهر، صورت پذیرفته است. این پژوهش در پی پاسخ به این پرسش بوده است که «آیا و تا چه حد، اجرای مجازات‌ها در ملاءعام، توانسته به بازدارندگی از جرم و کاهش تمایلات مجرمانه در جامعه هدف انجامیده و نگرش افراد نسبت به جرم را در جهت مطلوب تغییر دهد؟»

یافته‌های توصیفی بیانگر جوان بودن پاسخگویان، زیر ۳۰ سال بودن آنها و از طرفی متأهل بودن ۷۰٪ از پاسخگویان می‌باشد. به نظر می‌رسد باتوجه به فرهنگ این شهر مبنی بر ازدواج زودهنگام و در سنین پایین جوانان، همچنین باوجود اینکه سن غالب پاسخگویان کمتر از ۳۰ سال بوده، چنین درصدی از تأهل در بین پاسخگویان قابل توجیه باشد.

میزان آشنایی و اطلاعات نزدیک به نیمی از پاسخگویان از سه حوزه جرایم، در حد متوسط بوده، بیش از نیمی از پاسخگویان، جرایم را خطرناک دانسته و اکثریت غالب یعنی بیش از ۹۰٪ از نمونه آماری، عدم آمادگی خود را برای ارتکاب عملی جرایم بیان کرده‌اند. میزان پیوند اجتماعی در بین پاسخگویان در حد متوسط رو به بالا بوده و بیش از ۸۰٪ آنها، مجازات‌های رسمی را بازدارنده از جرایم دانسته‌اند. اکثریت ۸۰ درصدی پاسخگویان اطلاعات کمی درباره شرایط و عواقب مجازات‌های رسمی داشته و در نهایت اغلب آنها ارزیابی مثبتی از تناسب مجازات‌ها و جرایم موجود داشته‌اند. البته باتوجه به سطح تحصیلات پایین شهروندان خمینی-شهری، میزان آگاهی پایین آنها از جرایم و مجازات‌های متناسب با آنها، آشنایی کم با حق و حقوق افراد جامعه و به طور کلی فضای فرهنگی سنتی حاکم بر این شهر، انتظار پاسخ‌های مبنی بر پیوند اجتماعی قوی بین افراد و نهادها و اعتقاد آنها به بازدارندگی بیشتر از حد متوسط اجرای مجازات‌های رسمی و نتایج آنها وجود داشته است.

یافته‌های تحلیلی در ارتباطات دومتغیره نگرش نسبت به جرم با متغیرهای زمینه‌ای، نشان می‌دهد که دو متغیر وضعیت تأهل و منطقه مسکونی، دارای رابطه بسیار ضعیف با متغیر وابسته بوده‌اند. در بسیاری از تحقیقات نیز، نشان داده شده است که مؤلفه‌های اجتماعی جمعیت‌شناختی

همچون پایگاه طبقاتی، جنس، سن و وضعیت تحصیلات می‌توانند در توضیح نگرش‌های عمومی نسبت به جرم و مجازات مهم باشند (وود و ویکی^۱، ۲۰۰۴: ۲۲). اگرچه کلیت این تحقیقات در این مورد، روابطی روشن و صریح را پیشنهاد نمی‌کنند و از همین روی نتیجه‌گیری در مورد تفاوت بخش‌های مختلف جامعه در این مورد غیرممکن به نظر می‌رسد. آنچه که تقریباً در تمام تحقیقات به چشم می‌خورد دلالت بر روابطی غیرمستقیم دارد (همان). تحقیقات بسیاری، سطح بالای تحصیلات، میزان درآمد بالا، متأهل بودن و منطقه زندگی، عموماً تغییر در نگرش‌های افراد نسبت به جرم را نشان می‌دهد؛ (گرامسیک و همکاران^۲، ۱۹۹۳؛ بوهم، ۲۹۹۷، شارپ و همکاران^۳، ۲۰۰۷؛ آنرور و کالن^۴، ۲۰۰۵؛ راجرز^۵، ۲۰۱۲)، یافته‌های این پژوهش نیز تأیید کننده ارتباط دو متغیر زمینه‌ای با نگرش شهروندان خمینی‌شهر نسبت به جرم است.

اولین فرضیه‌ی کلی پژوهش مبنی بر وجود رابطه مستقیم معنی‌دار بین آگاهی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی و نگرش نسبت به جرم، تأیید شده است. بسیاری از تحقیقات نیز، بر این نکته واقف می‌باشند که پایین بودن آگاهی شهروندان از مجازات‌ها، معتقد و مذهبی بودن آنها، موجب افزایش حمایت از اجرای کنترل‌های اجتماعی رسمی شدید و بدنی می‌گردد: قاسمی (۲۰۰۹)، پروژه بلاروس (۲۰۱۳)، مگارد و همکارانش (۲۰۱۲)، فالکو و فریبرگر (۲۰۱۱) از جمله این تحقیقات می‌باشند.

از سوی دیگر، آگاهی بیشتر عموم از میزان اجرای کنترل‌های اجتماعی رسمی در جامعه خمینی‌شهر، با افزایش همبستگی و پیوند بین شهروندان و جامعه آنها، رابطه داشته است. در تأیید فرضیه‌ای دیگر، ارزیابی مثبت‌تر عموم از اجرای مجازات‌های رسمی، با تشدید بازدارندگی مجازات‌ها و تقویت پیوند اجتماعی در ارتباط بوده است. بنابراین با توجه به پیوند اجتماعی بالای دیده شده در بین پاسخگویان، پیش‌بینی می‌شود میزان انحرافات و نابهنجاری‌های اجتماعی در بین شهروندان خمینی‌شهری نیز پایین باشد.

همچنین ارزیابی مثبت شهروندان از تناسب جرایم و مجازات‌ها، با بازدارنده بودن مجازات‌ها (تأثیر اربابی، بازدارنده و عبرت آموزانه مجازات‌ها) در ارتباط بوده که با این واسطه، در نهایت منجر به نگرش منفی شهروندان خمینی‌شهر نسبت به جرم شده است. همانطور که

-
1. Wood and Wiki
 2. Grasmick et al
 3. Sharp et al
 4. Unnever and Cullen
 5. Rodgers

نظریه بازدارندگی، اجرای مجازات‌های رسمی را عاملی مؤثر بر بازدارندگی مجرم و مردم می‌داند، شهروندان خمینی‌شهری نیز این تأثیر را مثبت دانسته‌اند. اگرچه همواره آمار بالای مجازات‌ها به شدت تحت تأثیر نظریه بازدارندگی می‌باشند، اما باید توجه نمود علاوه بر نتیجه این پژوهش، تجربه بسیاری از کشورها از جمله ایالات متحده در این زمینه کاملاً موفق نبوده است و یافته‌های محققان در مورد تأثیر مجازات بر بازدارندگی همواره متناقض بوده است (تریتل و لوگان^۱، ۱۹۷۳).

در این پژوهش، اجرای مجازات‌ها بر میزان پیوند اجتماعی مردم تأثیرگذار بوده و موجب افزایش آن شده است. همچنین نظریات کنترل اجتماعی، اجرای کنترل‌های اجتماعی رسمی را عاملی مؤثر بر پیوند فرد با جامعه و نگرش افراد نسبت به جرم می‌دانند. باتوجه به اینکه مجازات اعدام در ملاءعام در خمینی‌شهر، به عنوان کیفر برای جرم تجاوز به عنف به عنوان یکی از جرایم علیه اشخاص و توزیع و قاچاق مواد مخدر یکی از جرایم علیه امنیت کشور و آسایش عمومی صورت گرفت، در نگرش افراد نسبت به جرم تأثیر منفی و بازدارنده داشته است. معادله رگرسیونی نیز، نشان دهنده تبیین ۲۷٪ از تغییرات نگرش نسبت به جرم توسط متغیرهای پیوند اجتماعی و بازدارندگی مجازات‌ها بوده است. در تحلیل مسیر نیز، متغیر ارزیابی عموم از اجرای مجازات‌های رسمی و متغیرهای زمینه‌ای وضعیت تأهل، منطقه مسکونی، سن و پایگاه اقتصادی-اجتماعی نیز، به صورت غیر مستقیم بر نگرش نسبت به جرم تأثیرگذار بوده است. با این وجود، باید اذعان نمود که پاسخ به تأثیر قطعی مجازات‌های رسمی بر نگرش نسبت به جرایم، تأثیرات پیوند دهنده و بازدارنده آنها، همچنان به صورت یک معما باقی است. به طور کلی، نگرشی منفی توسط پاسخگویان خمینی‌شهری نسبت به جرایم وجود داشته است؛ از آنجایی که ابعاد نگرش نسبت به جرم، جنبه اخلاقی داشته، می‌توان استدلال کرد که الگوی پاسخ‌دهی به گویه‌ها می‌تواند جنبه شعاری داشته باشد و یا متأثر از اصول رفتاری و عملی پاسخگویان باشد. البته باتوجه به ویژگی‌های فرهنگی جامعه آماری و گرایش بیشتر به تأیید ظاهری ارزش‌های اخلاقی، واحد مشاهده بیشتر متمایل به تأیید نگرش منفی و عدم ارتکاب عملی جرایم داشته است، درحالی‌که این امکان وجود دارد که در واقعیت، نگرش‌ها به گونه‌ای دیگر باشد. البته باتوجه به سطح تحصیلات پایین شهروندان خمینی‌شهر، میزان آگاهی پایین آنها از جرایم و مجازات‌های متناسب با آنها، آشنایی کم با قوانین و به طور کلی فضای

فرهنگی حاکم بر این شهر انتظار چنین پاسخ‌های مبتنی بر پیوند اجتماعی قوی بین افراد و نهادها و اعتقاد آنها به بازدارندگی بیشتر از حد متوسط اجرای مجازات‌های رسمی وجود داشته است. یافته‌های حاصل از این پژوهش جزء گام‌های نخستین سنجش تأثیر این مجازات‌ها در ایران می‌باشد. یافته‌ها حاصل سنجش یک مدل نظری مشخص می‌باشند و از سوی دیگر در یک شهر اجرا شده‌اند، باید با احتیاط با این نتایج برخورد نمود. مسلماً برای پاسخ به پرسش فوق، نیاز به مطالعات متعدد در دیگر استان‌ها و با تغییرات در مدل پژوهش و روش آن نیاز می‌باشد. باتوجه به نتایج به دست آمده، پیشنهادات زیر به محققان، سیاستگذاران و علاقه‌مندان به این حوزه ارائه می‌شود: در جهت پی بردن به عمق بیشتر و شناسایی همه‌جانبه متغیرهای پژوهش، این موضوع با استفاده از روش کیفی مورد بررسی قرار گیرد. باتوجه به اهمیت بافت-های اجتماعی و جغرافیایی متنوع در شکل‌دهی به نگرش‌های عمومی نسبت به مجازات، همانطور که در پیش گفته شد این پژوهش باید در دیگر استان‌ها و شهرهای کشور اجرا و نتایج آنها با بررسی کنونی مقایسه شود. همچنین در پژوهش‌های آتی به متغیرهای واسط همچون ترس از جرم، تجربه بزه‌دیدگی و نظام ارزش‌ها (تنبیه‌گرا یا بازپرورانه بودن) نیز در توضیح نگرش‌های عمومی نسبت به مجازات و جرم برای ارائه تحلیلی جامع‌تر توجه گردد. حتماً در پژوهش‌های آینده تأثیر متغیر کنترل‌های اجتماعی غیررسمی به طور جداگانه نیز بررسی شود.

منابع

- الهام، غلامحسین. محمدی مغانجوقی، فاطمه (۱۳۹۱). مجازات متناسب از دیدگاه نظریه‌های بازدارندگی (با تأکید بر نظریه تعیین کیفر آلمان)، فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم-سیاسی، دوره ۴۲، شماره ۳، ۵۷-۷۲.
- بکاریا، سزار (۱۳۸۰). رساله‌ی جرایم و مجازات‌ها. ترجمه: محمدعلی اردبیلی. تهران: نشر میزان.
- بولک، برنار (۱۳۸۴). کیفرشناسی. ترجمه: علی حسین نجفی ابرندآبادی. تهران: انتشارات مجد.
- جعفری، احمد. سراج زاده، سیدحسین (۱۳۸۹). بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با جدی‌انگاری جرم در بین دانشجویان دانشگاه تربیت معلم تهران (واحد کرج). رساله کارشناسی ارشد. دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- ذبیحی، مینا (۱۳۹۲). نسل و جدی‌انگاری جرم (مطالعه‌ای در شهر تهران). رساله کارشناسی ارشد. دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه الزهرا (س).

- رابرتسون، یان (۱۳۷۴). درآمدی بر جامعه (با تأکید بر نظریه‌های کارکردگرایی، ستیز و کنش متقابل نمادی). ترجمه: حسین بهروان. مشهد: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی.
- رایجیان اصلی، مهرداد (۱۳۸۳). جایگاه کیفر مرگ در جهان. مجله‌ی پژوهش حقوق و سیاست، شماره‌ی ۱۱، ۱۱۱-۱۳۰.
- ربانی، رسول. عباس زاده، محمد. نظری، جواد (۱۳۸۸). بررسی عوامل اجتماعی- فرهنگی مؤثر بر گرایش به نزاع جمعی مطالعه موردی شهرستان‌های منتخب استان ایلام. فصلنامه‌ی علمی- پژوهشی انتظام اجتماعی، سال اول، شماره‌ی ۳، ۱۰۳-۱۲۶.
- ستوده، هدایت الله (۱۳۸۹). آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات). تهران: انتشارات آوای نور.
- سلیمی، علی و داوری، محمد (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی کجروی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- شمس، علی (۱۳۸۷) الف. آمار ورودی به زندان‌های ایران (طی سال‌های ۱۳۵۸-۱۳۸۰). تهران: انتشارات راه و تربیت.
- شمس، علی (۱۳۸۷) ب. آمار ورودی به زندان‌های ایران (طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۵). تهران: انتشارات راه و تربیت.
- صدیق سروسناتی، رحمت‌الله (۱۳۸۹). آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی). تهران: انتشارات سمت.
- عبداللهی، احمد (۱۳۹۰). نگرش دانشجویان و اساتید دانشگاه شهید بهشتی نسبت به مجازات اعدام. فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی، دوره‌ی ۱۱، شماره‌ی ۴۲.
- کریمی، یوسف (۱۳۸۴). روان‌شناسی اجتماعی. تهران: انتشارات ارسباران.
- کمالان، سیدمهدی (۱۳۹۳). قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱. تهران: انتشارات برازش.
- مرادی حسن آبادی، محسن. محمودی جانکی، فیروز (۱۳۹۰). تأثیر افکار عمومی بر ابقا یا الغای کیفر اعدام در غرب. رساله کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران.
- ممتاز، فریده (۱۳۸۷). انحرافات اجتماعی، دیدگاه‌ها و نظریه‌ها. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- میرمحمد صادقی، حسین (۱۳۸۲). کنکاشی در تأثیر ارباب مجازات اعدام. فصلنامه‌ی حقوق دادرسی، شماره‌ی ۳۷، ۳-۹.
- یزدان جعفری، جعفر (۱۳۸۸). فرآیند بازدارندگی مجازات‌ها (موانع و محدودیت‌ها). فصلنامه دانش انتظامی، سال ۳، شماره ۴، ۲۰۷-۲۲۹.
- نوربها، رضا (۱۳۷۸). زمینه‌ی حقوقی جزای عمومی. تهران: نشر دادآفرین.

- Abell, Jessica. (2009). "Creating Knowledgeable Citizens: The Impact of Public Opinion and Education on Capital Punishment". Master Dissertation Submitted to Political Science Department, California State University.
- Barabas, Jason. (2004). "How Deliberation Affects Policy Opinions". *The American Political Science Review*. 98 (4): 687-701.
- Barkow, Rachel, E. (2005). "Federalism and Politics of Sentencing". *Columbia Law Review*. 1276.
- Beard, Orscini L. (2010). "Deconstruction of Capital Punishment: A Perspective on the Deterrent Effect". PhD Dissertation Submitted to Public Policy and Urban Affairs, Southern University and Agricultural and Mechanical College.
- Bohm, R. (2007) "DeathQuest III: An Introduction to the Theory and Practice of Capital Punishment in the United States". New Jersey: Matthew Bender and Company.
- Bottoms, Anthony. (1995). "Philosophy and Politics of Sentencing. Pp. 17-49 in the *Politics of Sentencing Reform*". Oxford: Clarendon Press.
- Braman, Donald. (2006). "Punishment and Accountability: Understanding and Reforming Criminal Sanctions in America". *UCLA Law Review*. 1143.
- Brown, Elizabeth K. (2008). "Public Opinion and Penal Policymaking: An Examination of Constructions, Assessments, and Uses of Public Opinion By Political Actors in New York State". PhD Dissertation in Criminal Justice Department, University of Albany, New York.
- Burstein, Paul. (2006). Why Estimates of the Public Opinion on Public Policy Are Too High: Empirical and Theoretical Implications. *Social Forces*. 84 (4): 2274-89.
- Crime and punishment: Public perception, judgment and opinion (۲۰۱۳) "Penal Reform International and SATIO Groups of Companies.
- Domhoff, G. William. (2002). "Who Rules America?". Boston: McGraw Hill.
- Erikson, Robert S., Michael B. Mackuen, and James A. Stimson. (2002). "Public Opinion and Policy: Causal Flow in a Macro System Model". Pp. 33-53 in *Navigating Public Opinion: Polls, Policy and Future of American Democracy*, Oxford: Oxford University Press.
- Fagan, Jeffery; Wilkinson, Deanna I. (1998). "Social Contexts and Functions of Adolescent Violence". *Violence in American Schools*, 55.
- Falco, D. & Freiburger, T. (2011). "Public Opinion and Death Penalty: A Qualitative Approach". *The Qualitative Report*, 16, 830-847.
- Ghassemi, Ghasem. (2009). "Criminal punishment in Islamic societies: Empirical study of attitudes to criminal Sentencing in Iran." *Eur J Crime policy Res*, 15: 159-180.
- Grasmick, H.G., Cochran, J.K., Bursick, R.J., and Kimpel, M. (1993). "Religion, Punitive Justice, and Support for the Death Penalty". *Justice Quarterly*, 10, 289-314.
- Horton, Paul. B and Hunt, Chester I. (1968). *Sociology and Society*. Published by McGraw-Hill Companies. 635 pages.
- Juliani, Tony J. (1980). "Punishment: An Examination of Prisoners' and Nonprisoners Attitudes Toward Penal Sanctions". PhD Dissertation Submitted to Faculty of Criminology, The Florida State University.

- Maggard.S & Payne.B & Chappell.A (2012). "Attitude toward capital punishment: Educational, demographic, and neighborhood crime influences". *The Social Science Journal*, 49, 155-166.
- Mitchell, Alvin D. (2005). "The Effects of the Marshall Hypothesis on Attitudes toward the Death Penalty". PhD Submitted to Justice and Political Science. Union Institute and University.
- Paternoster, Raymond; Piquero, Alex. (1995). "Reconceptualizing Deterrence: An Empirical Test of Personal and Vicarious Experiences". *Research in Crime and Delinquency*, 32 (3): 251-286.
- Robinson, Matthew B. (2008). "Death Nation: The Expert Explain American Capital Punishment". Pearson Prentice Hall.
- Rodgers, Forest. R. (2012). "Exploring Support for Capital Punishment: Analysis of Authoritarianism, Race and the Phrasing of Questions". PhD Dissertation Submitted to Department of Sociology, Oklahoma University.
- Serajzadeh, S.H. (2008). "Social Determinant of Seriousness of Crime: An Examination of Muslim Sample", *The Journal of Social Compass*, vol.55, No.4 . 541-560.
- Sharp, S.F., McGhee, M., Hope, T.L., and Coyne, R. (2007) "Predictors of Support of Legislation Banning Juvenile Executions in Oklahoma: An Examination by Race and Sex." *Justice Quarterly*, 24, 134-155.
- Sims, Barbara A. (1997). "Thinking about Crime and Punishment: An Analysis of the Public's Perceptions of Causations and Sanctions". PhD Dissertation Submitted to Criminal Justice Department, Sam Houston State University, Huntsville, Texas.
- Trittle, Charles, R; Logan, Charles H. (1973). "Sanctions and Deviance: Evidence and Remaining Questions". *Law and Society Review*, 7 (371).
- Unnever, J.D., and Cullen, F.T. (2005) "Executing the Innocent and Support for Capital Punishment: Implications for Public Policy". *Criminology and Public Policy*, 4, 3-37.
- Weatherby.G & Canzaga.P & Labossiere.A & Clark.B (2012). "Public Opinion's Affect on Capital Punishment in the United States". *Journal of Criminology and Criminal Justice Research & Education*, 3, 1-13.
- Wood, Jane; Viki, G. Tendency. (2004). "Public Perception of Crime and Punishment". In *Forensic Psychology*. Edited by Adler, Joanna R. Routledge Publication.
- Zimring, Franklin E. Johnson, David T. (2008). "Law, Society and Capital Punishment in Asia". *Punishment and Society*, 10 (2): 103-115.